

Asia: VM040:00/2017

Maakuntien viitearkkitehtuuri - Landskapens referensarkitektur

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit viitearkkitehtuurista

Viitearkkitehtuuri on tärkeä taustadokumentti maakuntien valmistelutyöhön. Se toimii onnistuessaan sisällöllisesti maakunnallisen suunnittelun taustalla ja auttaa kaventamaan maakuntien välisiä erojen toiminnan suunnittelussa. Se voi tarjota avaimia myös maakuntien väliseen yhteistyöhön. Tavoite ottaa viitearkkitehtuuri huomioon vakiintuneen vaiheen tavoitetilana on haasteellinen ilman valmista lainsäädäntöä ja ilman kokemusta lopputuloksesta.

Nykyinen versio sisältää vielä melko paljon taustoitusta ja selvitystä, mihin viitearkkitehtuurilla tähdätään. Vähemmälle jää sisällön konkretisoiminen. Asioita myös yksinkertaistetaan liikaakin.

Viitearkkitehtuurin painoarvoa heikentää se, että nyt kuvataan vain tietyt osa-alueet, osa jätetään avoimeksi, s. 11 ”maakuntien viitearkkitehtuurityötä on tarkoitus jatkaa tässä kuvattavan ensimmäisen vaiheen jälkeen, jolloin kuvaamista suunnataan uudestaan kohti silloin tarpeellisimpana pidettyihin alueisiin sekä kuvaamisen kohteen että osakuvausten laajuuden ja syvyyden osalta” Mitä merkitystä on viitearkkitehtuurilla, jota kuvataan sen mukaan, mikä kulloinkin tuntuu tarpeelliselta?

Palveluiden järjestämisvastuu puuttuu kohdasta 1.5 / s. 9: ”Tehtävävastuut siirtyvät maakunnille asiaan liittyvien säännösten ehdotettujen voimaantuloaikataulujen mukaan 1.1.2020. Tällöin palvelutuotannon vastuu siirtyy maakunnille...” S. 27 sanotaan järjestäjän roolina olevan oman tuotannon tukipalvelujen seuranta ja ohjaus. Rooli kuuluu konserniohjauksen tai palvelutuotannon tehtäväksi.

Aluekehittäminen on määritelty yhdeksi maakunnan järjestämisvastuulla olevaksi palveluksi. Aluekehittäminen on strategian osa. Siinä määritellään, miten maakunnan suotuisasta kehityksestä ja elinvoimasta huolehditaan ennakoituissa ja osin ennakoimattomissakin muutoksissa. Aluekehittäminen olisi syytä nähdä omana ekosysteeminään. Aluekehittämisen laveudesta ja

strategisen suunnittelun roolista jää heikko painoarvo. Se, että maakunta on lakisääteinen aluekehittämismviranomaisena, ei viitekehuksesta selviä.

Tienpito ja liikennepalvelut ovat mukana, mutta eivät kattavasti ja oikein. Prosessit ja tietovarannot on käytävä läpi Liikenneviraston kanssa. Ekosysteemit ja maakunta -kaaviokuvassa puuttuu liikenteen ja logistiikan ekosysteemi, joka voidaan tunnistaa aivan omaksi ekosysteemiksi lähtien Liikennevirastosta ja LVM:stä.

Kysymyksiä herättää myös tietojen liikkuminen ja palveluketjujen toimivuus yli palveluntuottajarajojen. Viitearkkitehtuurin keskeisimmässä linjauksissa sanotaan: "Uutta tietoa pyydetään vain kerran ja tietoa tuotetaan ja käytetään yhteisesti". Tähän kohtaan olisi hyvä tuoda lisäyksenä periaate, että olemassa olevia tietovarantoja hyödynnetään tehokkaasti (maakunnan ulkoisten toimijoiden, kuten VRK, KELA jne..) sekä tietoa tuotetaan ja käytetään yhteisesti.

Arkkitehtuuriperiaatteissa olisi perusteltua täydentää: Maakuntaa johdetaan mitattavaan ja luotettavaan nykytilatietoon sekä ennakoitietoon perustuen. Periaatteen mukaan "jokaiselle palvelulle nimetään omistaja". Millä tasolla: konsernin / järjestäjän vai palveluntuottajan?

Kun suurimman asiakaskunnan muodostavat maakunnan asukkaat, on haastavaa suunnitella prosessit niin ettei hukkakustannuksia synny. Tähän problematiikkaan toivoisi otettavan kantaa viitearkkitehtuurissa.

Sidosryhmähankkeista puuttuu MMM:n paikkatietoalustahanke. Sen tavoitteena on yhtenäistää valtion, maakuntien ja kuntien paikkatiedot ja tuoda ne myös yritysten ja yhteisöjen saataville.

Lukuun 4.3.2 esitetään lisäystä Ekosysteemin määrittelyyn: tarkoitetaan joustavaa kokonaisuutta, jossa yhteisöt, ihmiset, palvelut, tieto ja teknologiat kytkeytyvät luontevan asiakastarpeen kautta yhteen.

Kommentit viitearkkitehtuurin liitteinä olevista kuvauksista

Kommentit liitteestä 2 kyvykkyydet

Valinnanvapauden tavoitteet: palveluiden laatu, kokonaiskustannusten laskeminen ja lisääntyvä asiakastyytyväisyys, ovat vaativa yhtälö, jonka ratkaiseminen lähtee kuvatuista kyvykkyyksialueista. Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet yhtenä asiakkuudenhallinnan kyvykkyyksialueena on ehdottomasti kannatettava, mikäli sillä tarkoitetaan asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia ja asiakkaan palvelutyytyväisyyttä toiminnan kehittämisen taustalla. Kaikki mainitut kyvykkyydet edellyttävät, että ne avataan tarkemmin.

Ennakointi ja sen huomioiminen palveluiden kehittämisessä puuttuu tästä kokonaisuudesta. Se on nostettava selkeämmin mukaan. Elinympäristö muuttuu niin nopeasti, että huomisen näkökulma on aina oltava mukana palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä. Kokeilut ja pilotointi olisi syytä myös nostaa listalle edellä mainitusta syystä. Samoin niiden edellyttämä osaaminen.

Mitä tarkoitetaan minimilaatutasolla, tarkoittaako se tapaa, joka yleensä riittää palvelun järjestäjälle? Tavoite olisi syytä toisin.

Kyvykkyyksien kohdalla todetaan, että palveluihin ohjaamista tehostetaan. Samalla pitäisi pystyä kehittämään palveluja ja niiden tarjonta siten, että niitä myös käytettäisiin tehokkaasti. Mitä se voisi tarkoittaa kyvykkyyksien näkökulmasta?

Kommentit liitteestä 3 palvelukartta

Luvussa 4. ei ole riittävästi erotettu toisistaan järjestäjän ja tuottajan rooleja eikä määritelty järjestäjän roolia suhteessa tuottajiin.

Palvelutuotannon sidosryhmistä puuttuvat ainakin Liikennevirasto, Maaseutuvirasto ja Metsähallitus, joilla on roolia maakunnan järjestämissä palveluissa. Maakunnan palvelutehtäviä tukevia ja toteuttavia tietojärjestelmiä ja -palveluita ylläpidetään ja kehitetään kyseisissä virastoissa aivan kuten Suomen ympäristökeskuksessa, mikä onkin huomioitu sidosryhmiä koskevassa kuvauksessa.

Alueiden kehittämisestä on todettu, että tavoitteena on kaventaa alueiden välisiä ja niiden sisäisiä kehityseroja. Alueiden välisten erojen kaventaminen voi olla myös myönteisen kehityksen hidastamista, sitä ei liene tarkoitettu. Menossa on koko maata koskevia väestön ikääntymiseen ja nuorten muuttoon kasvukeskuksiin liittyviä trendejä, jotka maakunnan aluekehittämisen tehtävissä on otettava huomioon.

Luvussa 4.1.3 todetaan, että maakunnan palvelukartan ja kyvykkyykskartan välillä on jotain, mutta ei määritellä, mitä.

Kommentit liitteestä 4 toimijat

Luvussa 4.2 todetaan, että ministeriöt hoitavat valtakunnallisen ohjauksen. Viitearkkitehtuurista ei kuitenkaan löydy tarkempaa määrittelyä kansallisesta / valtakunnallisesta ohjauksesta. Lisäksi ohjausta tehdään myös esim. Liikenneviraston taholta.

Liikennevirasto omistaa tienpidon erillisrahoituksen prosessit. Prosessit eivät ole järjestäjän prosesseja, vaan maakunnat velvoitetaan sopimuksella toteutukseen. Maakunta käyttää samoja järjestelmiä kuin Liikennevirasto, mm. toiminnansuunnittelujärjestelmä.

Kommentit liitteestä 5 sanasto

Sanasto on selkeä, mutta siihen tutustuminen on hankalaa, koska käsitelmäärittelyjä on jokaisessa liitteessä. Sanasto-liitteessä voisi toistaa jo muualla käsiteltyjä määrittelyjä. Esimerkiksi "Osaamiskeskus" olisi syytä määritellä myös sanasto-liitteessä. Liitteessä organisaatiomalli oleva selvitys on vaikeaselkoinen.

Kommentit liitteestä 6a palvelupolku 1

Epäselväksi jää, mikä palvelupolkuesimerkin merkitys on viitekehyksessä. Jokaisen asiakkaan polku muotoutuu yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Kaikkia erilaisia vaihtoehtoja ei voida kuvata. Enemmän tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten eri palveluiden ja palveluntuottajien välillä siirtymät ja yhtäaikaiset palveluprosessit saadaan toimiviksi.

Kommentit liitteestä 6b palvelupolku2

Ei kommentoitavaa

Kommentit liitteestä 7 organisaatiomalliesimerkki

Ei kommentoitavaa

Kommentit liitteestä 8 päätietoryhmät

On hyvä muistaa, että kaikki tarvittava tieto ei ole suoraan asiakastietoa vaan yleistä tietoa aluekehittämiseen liittyvistä kehityskuluista tarvitaan myös. Tästä syystä on hyvä huomioida tietoryhmiä määriteltäessä, että tietoa tarvitaan myös lähteistä, jotka eivät ole "maakunnan" tai ohjaavan tahon omia. Tietoa joudutaan ostamaan eikä aina voida kovin tarkkaan etukäteen tietää, mitä tullaan tarvitsemaan. Tiedon osalta on myös tarpeen muistaa tieto-suojan edellytykset. Kaikki tarpeellinen tieto ei ehkä olekaan saatavilla.

Tärkeä periaate: Uutta tietoa pyydetään vain kerran, olemassa olevia tietovarantoja hyödynnetään ja tietoa tuotetaan sekä käytetään yhteisesti. Varsinkin asiakastiedon kokoamista useaan kertaan ja useaan järjestelmään tulee välttää.

Kommentit liitteestä 9 loogiset tietovarannot

Ei kommentoitavaa

Kommentit liitteestä 10 hallintamalli

Ei kommentoitavaa

Kommentit liitteestä 11 tietovarantojen riippuvuudet

Tietovarantojen riippuvuudet -kuvio ei vielä sisällä vaakasuoraan kulkevia riippuvuuksia juuri lainkaan. Lisäksi esimerkiksi liikenteen ja logistiikan -ekosysteemi sekä aluekehittämisen -ekosysteemi puuttuvat.

Kommentit liitteestä 12 yhteenvetokuva

Kuva ei sisällä sinänsä uutta informaatiota, mutta on melko vaikeasti luettava.

Peräaho Pirjo
Keski-Suomen liitto - Keski-Suomi 2020 -valmistelutiimi